

TA'LIMNI TASHKIL ETISHDA GENDER XUSUSIYATLARNI INOBATGA OLISH

Yaxyoyeva S.A.

Buxoro davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi (PhD)

Tayanch so'zlar: gender, feminizm, ta'lim jarayoni, jins, jinsiy rivojlanish, xususiyat, bilim, malaka, ko'nikma.

Ключевые слова: гендер, феминизм, образовательный процесс, пол, половое развитие, характеристика, знания, компетентность, умение.

Key words: gender, feminism, educational process, sex, sexual development, characteristic, knowledge, competence, skill.

Резюме:

Ushbu maqolada ta'lim jarayonida gender tenglik xususiyatlari va farqlarni hisobga olishning pedagogik va psixologik imkoniyatlari haqida fikr yuritilgan. Gender xususiyatlari, nazariyasivatarixiga oid ma'lumotlar keng yoritilgan. Shaxs ulg'ayishining dastlabki bosqichlari o'ta ahamiyatligi va o'quvchining jinsiga tayangan holda unga ta'lim-tarbiya berish, ijtimoiy hayotga tayyorlash lozimligi tavsiya etilgan. Gender nazariyasining vujudga kelishida bugungi kunda ijtimoiy-madaniy rivojlanishning muqobil nazariyasiga aylangan feminizm hal qiluvchi ahamiyat kasb etdi.

Резюме:

В данной статье рассматриваются педагогические и психологические возможности учета характеристик и различий гендерного равенства в образовательном процессе. Широко освещается информация о гендерных характеристиках, теории и истории. Рекомендуется, чтобы первые этапы личностного роста были чрезвычайно важны и необходимо воспитывать и готовить ученика к общественной жизни с учетом его пола.

Summary:

This article discusses the pedagogical and psychological possibilities of considering gender equality characteristics and differences in the educational process. Information on gender characteristics, theory and history is widely covered. It is recommended that the first stages of personality growth are extremely important and that it is necessary to educate and prepare the student for social life based on his gender.

Kirish. Bugun dunyoda ta'limni tashkil etishning gender xususiyatlarini inobatga olish eng dolzarb vazifalardan biri bo'lmoqda, yurtimizda ham bu borada ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Taxminan 1970-yillarda Z.Freyd va T.Parsons g'oyalari bilan sug'orilgan an'anaviy ijtimoiy fandan qoniqmagan

feminizm nazariyotchilari o'zlarining g'arbona madaniy, tarbiyaviy, nazariy-uslubiy yondashuvlarini ifodalay boshladilar. Feministik g'oyalarning madaniyat va ta'lim-tarbiyaning turli sohalariga kirib borishi nihoyatda jadal sur'atlar bilan davom etdi. 70-yillarning boshida hammani hayratga solgan bahs-munozaralar, genderga nisbatan yondashuvlar va qarashlar asta-sekinlik bilan jamiyat a'zolari ongiga singa boshladi. Amalda jinsiy chegaralashga qarshi kurash BMTning xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi konvensiyasida (1979) ham e'lon qilingan. Ushbu g'oyalar YUNESKO faoliyati, shuningdek, ko'p sonli ijtimoiy, madaniy, ta'lim muassasalari, o'qituvchilar va ijtimoiy soha xodimlari uchun qo'llanmalar chop etadigan tashkilotlar manfaatlariga uyg'un bo'lib, jinsiy chegaralashga oid aqidalarni bartaraf etishga xizmat qila boshladi. Rivojlangan mamlakatlar o'quv jarayonida gender farqlar va o'xshashliklarni yoshlar ongiga singdirishga xizmat qiladigan o'quv kurslari ham yuzaga keldi.

Genderga oid qarashlarning g'arb mamlakatlarida keng yoyilishida Simone de Bovuar va Keyt Millett tadqiqotlari muhim o'rin tutdi. Simone de Bovuarining "Ikkinchi jins" (1949) kitobida ifodalangan g'oyalar zamonaviy gender nazariyasiga asos bo'lib xizmat qildi. Keyt Millett esa o'zining "Jinsiy siyosat" (1972) kitobini yaratishda Bovuarqarashlariga tayandi. "Feminizm nazariyalari" umumlashtiruvchi-tahliliy maqolasida P.Elliot va N.Mendell genderning barcha asosiy yo'nalishlarini tarixiy va zamonaviy nuqtauyi nazardan ko'rib chiqqanlar. R.Xofning "Gender tadqiqotlarning paydo bo'lishi va rivojlanishi" maqolasi gender nazariyasi va metodikasi shakllanishi xususida yaxlit tasavvur hosil qilishga ko'maklashsa, K.Uest va D.Zimmerman izlanishlari mahsuli bo'lgan "Genderning yaratilishi" deb nomlangan fundamental tadqiqotning Y.Zdravomislova tomonidan ingliz tilidan qilingan tarjimasini ijtimoiy shakllantirish nazariyasi bo'yicha birlamchi manba bilan tanishish imkoniyatini beradi. J.Lorberning "Jins ijtimoiy kategoriya sifatida" maqolasi esa istiqbolda gender tadqiqotlar bilan mustaqil shug'ullanish uchun zamin hozirlaydi.[1; 411],[6; 23-53]

Asosiy qism. Ta'lim tizimi jamiyatda nafaqat texnologik va ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot omili, balki ma'naviy va iqtisodiy rivojlanishning muhim strategik vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bois mustaqil mamlakatimizda ta'lim sohasiga yil sayin katta e'tibor qaratilmoqda. Mazkur vazifa ta'lim tizimining barcha bosqichlari: maktabgacha ta'lim muassasalaridan tortib oliy ta'limning yuqori bosqichlarigacha bo'lgan bo'g'inlar zimmasiga yuklatilgan. XXI asrning axborot asri deya e'tirof etilayotganligi bejiz emas. Negaki, jamiyat shaxsning bilimdonligi va tadbirkorligiga tayanib rivojlanadi hamda taraqqiy topadi. Gender farqlar va tenglik asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni esa jamiyat

taraqqiyotiga muhim hissa qo'shib, o'quvchi shaxsining madaniy, ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik jihatdan barqaror rivojlanishi uchun zarur tarkibiy qism sifatida maydonga chiqadi. Mazkur maqsadni amalga oshirish jarayonida mavjud o'quv dasturlarini yangi pedagogik texnologiya va zamonaviy usullarni qo'llagan holda takomillashtirish eng birinchi vazifa hisoblanadi. Takomillashtirilgan o'quv dasturlarida o'g'il va qiz bolalar tengligi, qolaversa, barcha fanlar bo'yicha o'quv materiallarining gender tenglik va farqlar asosida belgilab berilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday ta'lim jarayoni yangi o'quv vositalari – metodik materiallar va didaktik ishlanmalar yaratishni talab qiladi. O'z navbatida, o'quv-metodik materiallar nazorat vositalari bilan bog'liq ravishda tanlanishi lozim.

Shuni ta'kidlash lozimki, istiqbolda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini nazorat qilish nafaqat o'zlashtirish, balki o'g'il va qiz bolalarning har biriga xos bo'lgan tushunish, bilimlarni amaliy qo'llash va ijod ko'nikmalarini aniqlash asosida ham amalga oshirilishi lozim. Bu holat o'quvchilarning bilim darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatibgina qolmay, yangi sifatga ega bo'lgan aql-zakovat egasini tarbiyalaydi, ya'ni u o'ziga xos shaxsni shakllantirib, ular ongini o'stirish, shuningdek, dunyoning ijtimoiy, informatsion, texnologik va iqtisodiy o'zgarishlariga moslashishlariga katta yordam beradi.[2;248]

Pedagogika fanlari doktori, professor, R.Mavlonova esa ko'nikmaga quyidagicha ta'rif beradi: “Ko'nikma - bu kishining bilim va elementlarni tajriba asosida egallagan, ma'lum harakatni ongli bajarishga bo'lgan qobiliyatidir. Masalan, kartonni kesa bilish ko'nikmasi, qaychini to'g'ri ushlay bilish, harakatni aniq muvofiqlashtirish, yo'nalish, kuch va bosimning tengligini saqlash, qomatni muvofiq keluvchi tarzda tutish degan ma'noni anglatadi. Bu o'rinda ustalik bilan harakat qilib, ma'lum ish shartlariga, masalan, ishning sur'ati va aniqligiga rioya qilish kerak. Aks holda ish qo'pol chiqishi mumkin”.

Elementar tajriba o'quvchilarga faoliyatning ma'lum turi bo'yicha tasavvur beradi. Bunday tasavvurlarni yaratishda o'quvchilarning shaxsiy tajribalari ham, o'zgarlar tajribasining (so'z, grafik tasvir orqali berilgan natural ko'rsatish va shu kabilarning) ular tomonidan idrok etilishi ahamiyatlidir. Biroq shaxsiy tajriba yetakchi o'rin egallaydi. Shu bilan birga, barcha ko'nikmalar malakaga aylanavermaydi.[3;720]

Faqat faoliyatning u yoki bu turini, uning ayrim harakatlarini bajarishning texnik tomonigina avtomatlashadi.

Faoliyatning o'zi ongli, ya'ni murakkab ko'nikma bosqichida davom etaveradi, bu ko'nikma tarkibiga ko'pgina elementar malakalar (o'lchay bilish, asboblarni ishlata bilish va boshqalar) kiradi. Vaqtning cheklanganligi tufayli boshlang'ich sinflardagi texnologiya darslaridagi ish ko'nikma bilan yakunlanadi.

Malaka o'quvchilarni bilim bilan qurollantirish jarayoni bilan uzviy bog'liq holda shakllantiriladi va asosan ana shu bilimga tayanadi.

O'zlashtiriladigan bilim – hosil qilinadigan ko'nikma va malakalar uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Ko'nikma va malakalarning mazmuni va o'zaro nisbati haqida bir qancha yo'nalishdagi qarashlar mavjud.

Didaktikada mavjud bo'lgan an'anaviy nuqtayi nazardan kelib chiqadigan bo'lsak, ko'nikma malakadan ilgari hosil bo'ladi va mashq natijasida ko'nikma malakaga aylanadi. Chunonchi, "Pedagogik ensiklopediya"da "Ko'nikma ishlashga to'g'ri keladigan sharoitlarga mos harakatlarni samarali bajara olish" deb ta'riflanadi. Ko'nikmalar ham amaliy, ham nazariy xarakterga ega bo'ladi. Xuddi shu "Pedagogik ensiklopediya"da "Malaka – yuqori darajadagi harakat" sifatida ta'riflanadi. Ushbu bosqichda harakatlar avtomatlashadi, aqliy boshqaruv bir daraja kamayadi. Malaka amaliy faoliyatning shu qadar tezroq bajarilishidirki, harakat o'z-o'zidan amalga oshayotgandek ko'rinadi.

Malakalarni shakllantirish fandan olinadigan bilim va ma'lumotlarini qayta ishlash bo'yicha hamma operatsiyalar tizimini, ma'lumotni aniqlash, uni harakatlar bilan taqqoslashni o'rganishdir. Subyektiv maxsus faoliyat sifatida malakalarga mustaqil o'qitish jarayoni mavjud emas, degan fikrni K.K.Platonov tanqid qilib, quyidagicha ta'kidlaydi: "Malakalarga albatta o'qitish kerak, bundan kelib chiqadiki, kerakli metodika to'g'risida o'ylash kerak. "Malaka" deb – odamning bilim va oddiy tajriba asosida egallagan muayyan harakatlarni ongli bajarish qobiliyati tushuniladi. Bilimlar bajarilayotgan harakatlarning nazariy asosidir.

Bilimlar tufayli harakatlarning ayrim davrlari va ularning ketma-ketligi tushunarli bo'ladi. Har qanday malakalarni egallash bilimlarga asoslangan aniq faoliyat, amaliyotni talab qiladi, ularsiz umuman malakalar bo'lishi mumkin emas. Malakaning psixologik asosi deganda faoliyat maqsadi, sharoit va uni bajarish usullari orasidagi o'zaro aloqadorlik tushuniladi. Bundan shu xulosa kelib chiqadiki, malaka bilimlarga tayanadi. Bilimsiz malaka yo'q. XXI asrda uzluksiz ta'lim strategik ahamiyat kasb etib, shaxs va jamiyat hayotida asosiy mavqeni egallaydi. Shaxs faqatgina gender tenglik va o'ziga xoslik hisobga olinib tashkil etilgan ta'lim jarayonida olingan bilim yordamida uzluksiz texnologik innovatsiyalarni o'zlashtirishi mumkin. Bu esa nafaqat mehnat qurollarining mukammallashuvini, balki yangi bilimlarni egallash qobiliyati va kasbiy faoliyatni puxta o'zlashtirishni talab qiladi.

Adabiyotlarda gender tushunchasining bir necha xil talqini mavjud. Jumladan, faylasuflar uni quyidagicha tavsiflaydilar: "Gender" inglizcha so'z bo'lib, jinsga mansublikning ijtimoiy jihatlari ma'nosini anglatadi....

Bu tushuncha erkaklar va ayollar o'rtasida nafaqat biologik farqni, balki jamiyatning jinsiy taqsimotida ijtimoiy va madaniy tavsiflarning butun majmuini hisobga oladi. Erkaklar va ayollarga tegishli ijtimoiy bog'liqlik, xulq-atvor va kutilgan natijalarni ifodalaydi". Jamiyatshunoslar esa gender tushunchasiga quyidagicha yondashadilar: "Gender" ijtimoiy, biologik holat bo'lib, erkak va ayolning jinsiy munosabatlari majmuasi hisoblanadi" Ruhshunoslar ham gender tushunchasiga o'ziga xos tarzda yondashganlar: "Psixikaning gender asoslari jins va u bilan bog'liq ijtimoiy stereotiplar, shaxsning psixologik ko'rinishidir".

Olimlar orasida bu xususiyatlarning qaysi biri tug'ma, qaysi biri esa ta'lim va tarbiya jarayonida rivojlanganligi to'g'risida keskin munozaralar bormoqda. O'g'il va qiz bolalarning har bir xalq madaniyatida har xil tarbiyalanishi tufayli, ular maktabga kelgan davrdan boshlab jinslarning psixologik farqlari ma'lum bo'ladi. Bu farqlar orasida psixologlar (A.E.Taras, 2002) qizlar o'g'il bolalardan matematik va vizual qobiliyatlari bilan ustunroq deb ta'kidlashadi. O'g'il bolalarda qizlarga qaraganda o'ziga ishonch hissi kuchliroqdir. Qiz bolalar bir xillikka asoslangan qiziqarsiz faoliyatni yengilroq qabul qilishadi.1999 mhtml:file://F:/enter/

O'zgaruvchan muhitga tez moslashishadi. O'g'il bolalar har bir holatni umumiy tarzda baholashsa, qizlar yaxshilab tekshirib, o'rganib, keyin unga baho berishadi". Pedagogik ma'noda gender – o'g'il va qiz bolalarning murakkab ta'limiy sotsiomadaniy birligi bo'lib, ularning xatti-harakati, mentaliteti va emotsional xususiyatlari, o'quv faoliyatidagi o'zaro teng va farqli jihatlarini o'z ichiga oladi. Shu bois keyingi vaqtlarda gender muammosi, uni o'rganish metodlari pedagoglar e'tiborini ko'proq jalb etmoqda.[5;447-449]

Ta'lim jarayonida gender yondashuv amal qilishining afzalligi shundaki, u o'quv sharoitida o'g'il va qiz bolalar manfaatlari hamda intellektual imkoniyatlarini hisobga olishga ko'maklashadi. Ta'lim jarayonida amalga oshiriladigan pedagogik ta'sirlar o'g'il va qiz bolalarning xatti-harakatlari, dunyoqarashlarida ijobiy o'ziga xoslik paydo bo'lishiga yordam beradi. Ta'lim jarayonida gender xoslikni ta'minlamasdan turib, intellektual-ma'naviy jihatdan rivojlangan shaxsni shakllantirib bo'lmaydi. Bunday ta'lim tizimi o'g'il va qiz bolalarning manfaatlari ustuvorligi asosida tashkil etilishi kerak. Genderga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etish zarurligini hisobga olgan holda o'quv jarayonini isloh qilish o'g'il va qiz bolalarning erkin, intellektual, ma'naviy rivojlanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Gender yondashuvning pedagogikada qo'llanilishi, birinchidan, ijtimoiy muhitda samarali faoliyat ko'rsata oladigan, ikkinchidan, jamiyat talablariga mos keladigan ijodkor, tadbirkor, intellektual rivojlangan shaxsni kamol toptirishga ko'maklashadi.[6; 23-53]

Muhokamalar va natijalar. Pedagogikada gender tenglik va farqlarni hisobga olish tamoyili ustuvor bo'lishi kerak. Bu ustuvorlikni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari: – o'quv materialini tanlashda o'g'il va qiz bolalar orasidagi o'ziga xoslikni farqlash; – o'g'il va qiz bolalarning alohida o'ziga xos faoliyatini rivojlantirish; – muayyan jinsga mos keladigan o'quv faoliyatini tashkil etish; – har bir jinsning o'ziga xos faoliyat turini shakllantirishga xizmat qiladigan o'quv materiallarini tanlash; – ta'lim jarayonida qat'iy, didaktik jihatdan shakllangan gender interpretatsiyalarini qo'llashga yo'naltirilgan pedagogik faoliyatni shakllantirish.

Ta'lim jarayonida o'g'il va qiz bolalarga mehnat ta'limi berish va ularni kasbga yo'naltirishning barqaror pedagogik tizimini vujudga keltirishda o'quvchilarning gender jihatdan o'ziga xos bo'lgan shaxsiy sifatlarini qaror toptirish muhim ahamiyatga ega. Buning uchun ta'lim jarayonida quyidagilarga alohida e'tibor berish zarur: – o'g'il va qiz bolalar orasidagi farqlarni neytrallashtirish va interpretatsiyalashga qaratilgan o'quv harakatlarini tashkil etish; – ularni gender o'xshashlikni namoyon qilish ruhida tarbiyalash; – o'quv jarayonida o'g'il va qiz bolalarning alohida-alohida faoliyat ko'rsatishini ta'minlash; – o'g'il va qiz bolalarning shaxsiy qiziqishlariga mos keladigan o'quv faoliyati turlarini tashkil etish; – aniq o'quv vaziyatini hisobga olgan holda faoliyat ko'rsatishni ta'minlash.

O'g'il va qiz bolalarning har biri qanday bo'lishi, qanday faoliyat to'rini egallashi ta'lim sifatiga bog'liq.

Ta'lim jarayonida gender ijtimoiylashtirishning muayyan asosi, mehnat taqsimoti va jamiyatda qabul qilingan madaniy me'yorlar, ijtimoiy faoliyat turlari, ularning ijtimoiy mavqeyi orqali ifodalanadi. Ta'lim tizimida qabul qilingan gender me'yorlar va mezonlar muayyan darajada o'quvchilarning biologik jinsiga qarab ularning ruhiy sifatleri, qobiliyatlari, faoliyat turlari, egallaydigan kasblarini belgilashga xizmat qiladi.

Ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchilar, oila, maktab, atrof-muhitdagilar birgalikda o'quvchilar ongiga gender me'yorlar, mezonlarni singdiradilar. Bu qarashlar o'quvchilarda haqiqiy ayol, haqiqiy erkak qanday bo'lishi to'g'risida dastlabki tasavvurlarning paydo bo'lishiga zamin yaratadi. Keyinchalik ushbu gender me'yorlar o'quvchilarda shakllantiriladigan faoliyat turlari orqali mustahkamlanadi. Ta'lim jarayonida gender ijtimoiylashtirish bu – o'quvchi tomonidan o'zi yashaydigan jamiyat gender madaniy tizimining o'zlashtirilishi jarayonidir. Ta'lim jarayonida gender ijtimoiylashtirishning muhim belgilari sifatida o'quvchilarni kasbga yo'naltirish, o'quv mehnatini to'g'ri taqsimlash, ularda gender xoslikka asoslangan shaxsiy sifatlarni qaror toptirishdan iborat.

Kasbiy jihatdan o'z-o'zini kamol toptirish har bir yoshda o'quvchilarning ruhiy imkoniyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Bunda aniq shakl

va metodlardan foydalaniladi. Bu jarayonda o'quvchining shaxsiy imkoniyatlari va qobiliyatlarini hisobga olish, uni kasb tanlashga yo'naltirish, umumiy, xususiy jihatlarini aniqlash va rivojlantirish zarur. O'quvchilarni kasbni to'g'ri tanlashga yo'llash, ularga mehnat turlari, kasblar to'g'risida bilim berishni to'g'ri tashkil etishga qaratilgan pedagogik faoliyatni amalga oshirish lozim. O'quvchilarni kasb tanlashga to'g'ri yo'llash natijasida maktabda innovatsion jarayonlarni qo'llash imkoniyati kengayadi. Bugungi kunga qadar pedagogika fanida ta'limni gender tenglik va farqlar asosida tashkil etishga yo'naltirilgan yagona konsepsiyaning mavjud emasligi bu jarayonni yanada dolzarblashtiradi. O'quvchilarda muayyan jinsga mansubligidan qat'iy nazar individual qiziqishlar va qobiliyatlarni rivojlantirish zarur. Buning uchun birinchi navbatda o'qituvchi gender sezgirlikka ega bo'lishi lozim. Bunda o'quvchi qizlar va o'g'il bolalarga gender ta'lim berish jarayonida gender metodikasini qo'llay olishi kerak. O'quvchilarning jinsiga ko'ra ularni kasbga yo'naltirish dasturlashtirilishi lozim. O'g'il va qiz bolalarning mehnat andozalari, uy ishlari bilan bog'liq faoliyatlari barqarorlashtiriladi.

Dars jarayonida o'qitish metodlari, o'zaro munosabatlar doirasi o'quvchilarning gender ijtimoiylashuviga ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilar ta'lim jarayonida o'g'il bolalarning o'zini namoyon etishda faolligi, harakatchanliklarini, qizlarning esa itoatkorligi, hayo-iboliligi, tirishqoqligi, ozodaliklarini qo'llab-quvvatlaydilar. Ta'limda gender tenglik tamoyillarining o'yin mashg'ulotlari va erkin faoliyat ko'rsatish muhitida amalga oshirilishi ta'minlanadi. Bunda o'zaro hurmat va muloyimlik ustuvorlik qiladi. O'qituvchi va o'quvchilar o'zaro hamkorlikda o'zgarishlarni rejalashtiradilar, muvaffaqiyatlarni nazorat qilib rag'batlantiradilar, mavjud muammolarni muhokama qilib, ularni hal etish choralarini izlaydilar. Shuning uchun ham o'quv jarayoni ochiqlik, moslashuvchanlik, ilg'or tajribalardan foydalanish va muqobil yechimlarni izlashni taqozo etadi. Bu esa tanqidiy fikrlash, ijod erkinligi va insoniy sifatlarni qadrlashga undaydi. Ota-onalar tomonidan boshlangan o'g'il va qiz bolalarni ijtimoiy shakllantirish jarayonini, ularga xos bo'lgan faoliyat to'rini qaror toptirish maktabda, birinchi navbatda, mehnat darslarida davom ettiriladi.

O'quvchilarga gender tenglik va farqlar asosida ta'lim-tarbiya berishda o'qituvchining shaxsiy namunasi, nutqi, xatti-harakatlari alohida ahamiyatga ega. O'quvchilar genderning turli shakllari to'g'risida ma'lumotga ega bo'lishlari uchun maqsadga muvofiq keladigan axborot muhiti yaratilishi zarur. O'quv jarayonida gender tenglik va farqlarni hisobga olgan holda interfaol ta'lim metodlarini qo'llash, ko'rgazmalar, stendlar, plakatlar, audio hamda videovizual vositalardan foydalanish imkonini beradigan ta'lim muhitini yaratish lozim. Biroq bugungi kunda o'qituvchilarda gender tushunchasidan xabardorlik yetarlicha shakllanmaganligini kuzatish mumkin. O'qituvchilarda gender

xabardorlikni qaror toptirish uchun oliy o'quv yurtlarida bo'lajak pedagoglarni gender pedagogikasi sirlaridan voqif etish zarur. Hozirda umumjahon miqyosida ijtimoiy vazifalar va bu vazifalarning gender taqsimlanishi orasida nomutanosiblik mavjud. Umumiy mehnat faoliyati va umumiy ta'lim olish o'g'il va qiz bolalar ruhiyatiga ham ta'sir ko'rsatadi. Chunki jamiyatda erkaklar va ayollarga xos kasblar mavjud, oilalarda va ta'lim jarayonida o'g'il hamda qiz bolalarning vazifalari orasida farqlar ajratilishi kerak.

Maktablarda gender ta'limni rivojlantirish natijasida jinslarning teng huquq, bir xil mehnat qilish va majburiyatlari, o'g'il bola ham, qiz bola ham xohlagan yo'lini o'zi tanlash huquqiga egaligi o'quvchilar ongiga singdiriladi. O'quvchilarning ijtimoiy gender ta'limni tushunishi va unda ishtirok etishi uchun o'qituvchining gender pedagogikasiga oid bilimlari yetarli bo'lishi lozim. Shuningdek, o'qituvchida gender tarbiya va ta'lim texnologiyalari, bolalarni ijtimoiy genderlash shart-sharoitlari mujassam bo'lgan maxsus ilmiy dastur bo'lishi ham shart.

Xulosa. Ta'limda gender xususiyatlari o'qituvchilarning ta'lim-tarbiya berish yo'lidagi intilishlari natijasida o'g'il va qiz bolalarning holati va rivojlanishi, o'zligini anglashi va kelajakda o'z oldiga qo'ygan maqsad va vazifalari, qaysi jinsga mansub bo'lishidan qat'iy nazar, jamiyatdagi mavqeiini anglatadi. Ta'lim jarayonida gender yondashuvni qo'llash o'g'il va qiz bolalarni kelib chiqishidan qat'iy nazar, ijtimoiy vazifalarini to'g'ri anglaydigan, jinslarning farqiga oid eski qarashlardan xoli o'ziga xos shaxs sifatida tarbiyalash va rivojlantirishga katta yordam beradi. O'z ma'nosi jihatidan gender ta'lim-tarbiyaga yaqin bo'lgan "jinsiy ta'lim-tarbiya", "jinsiy-ijtimoiy ta'lim-tarbiya" atamalari mazkur so'zning ma'nosini to'liq ifodalamaydi. Zero, bu atama mohiyati ancha keng va serqirradir.

Adabiyotlar:

1. Gender tadqiqoti asoslari kursi xrestomatiyasi: / rus tilidan qisqartma tarjima. Oliy o'quv yurtlari uchun. –Toshkent: “O'zbekiston”, 2003. – 411 b.
2. Mavlonova R., Goroxova O., Ogluzdina L. Mehnat ta'limi metodikasi: Oliy pedagogika hamda maxsus o'rta bilim yurti uchun o'quv qo'llanma. –Toshkent, “O'qituvchi”, 1985. –248 b.
3. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е. С. Рапацевич – М.: “Соврем. Слово”, 2005. – 720 с.
4. Уэст К., Зиммерман Д. Создание гендера. Пер. с англ. Е.Здравомысловой //Гендерные тетради. Вып.1.Спб., 1999 mhtml:file://F:/enter/
5. Усманова А. Гендерная проблематика в парадигме культурных исследований //Введение в гендерные исследования. Ч.1: Учебное пособие. –Харьков, Спб., 2001. – 447-449 с.
6. Хоф Р. Возникновение и развитие гендерных исследований //Пол, тендер, культура /Под ред. Э.Шоре и К.Хайдер. –М., 1999. –23-53 с. www.lib.vsu.ru/project/golosary.phtml.